Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Lausunto

Erikoistutkija, ryhmäpäällikkö Johan Munck af Rosenschöld
Ilmastoratkaisut-yksikkö, Politiikka ja riskit-ryhmä

20.5.2024

Julkinen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

SYKE/2024/1029

Viite	Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 21.05.2024 klo 10.45 / E 28/2024 vp / Lausuntopyyntö
Asia	E 28/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-17561.pdf

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle valtioneuvoston perusmuistiosta ’Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi’. Perusmuistio perustuu komission tiedonantoon, joka puolestaan perustuu Euroopan ympäristökeskuksen julkaisemaan eurooppalaiseen ilmastoriskien arvioraporttiin (EEA 2024), jossa tunnistetaan ja analysoidaan 36 keskeistä ilmastoriskiä Euroopalle. EEA:n arvioraportilla ja komission tiedonannolla on tärkeä rooli EU:n ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja tulevan komission työn suunnittelussa. Tässä lausunnossa Suomen ympäristökeskus esittää arvionsa perusmuistiossa esitetyistä Suomen kannoista ja EU:n tiedonannon keskeisestä sisällöstä.

Suomen kannat

Suomen ympäristökeskus pitää tärkeänä sitä, että Suomi yhtyy perusmuistiossa komission tiedonannon tavoitteisiin vahvistaa ilmastoriskeihin varautumista ja turvata yhteiskunnan toimintoja ja palveluiden saatavuutta myös riskien lisääntyessä. On tervetullutta, että ilmastonmuutoksen vaikutusten laaja-alaisuus ja vaikutusten erilainen kohdistuminen yhteiskunnan eri sektoreihin otetaan perusmuistiossa huomioon. Myös Euroopan ympäristökeskuksen julkaisemassa ilmastoriskien arvioinnissa korostetaan, että arvioinnissa tunnistetut merkittävimmät ilmastoriskit kohdistuvat laajasti eri politiikanaloihin ja miltei kaikki tunnistetut yksittäiset riskit vaikuttavat useaan politiikanalaan samanaikaisesti (EEA 2024). Suomen ympäristökeskus näkee tärkeänä, että vaikutusten laaja-alaisuus otetaan huomioon sopeutumistoimia suunniteltaessa ja pyritään

tunnistamaan niitä hallinnonalojen rajoja ylittäviä toimia, joilla ilmastonmuutoksen seurannaisvaikutuksia voidaan paremmin hallita.

Perusmuistiossa korostetaan perustellusti, että vastuu ilmastoriskien hallinnasta vaihtelee eri politiikanaloilla EU:n, jäsenvaltioiden, alueellisen ja paikallisen tason välillä. Komission tiedonannossa ja EEA:n arvioraportissa korostetaan myös ilmastoriskien hallinnan vastuiden kirkastamista EU:n ja jäsenmaiden kesken. Perusmuistiossa painotetaan, että sopeutumista koskeva päätöksenteko tulee tehdä jatkossakin ensisijaisesti kansallisista lähtökohdista käsin. EU:n jäsenvaltioilla (mukaan lukien alueellinen ja paikallinen taso) tulee siis jatkossakin olemaan tärkeä rooli ja vastuu sopeutumistyön edistämisessä ja suunnittelussa etenkin maan rajojen sisällä ilmeneviin riskien, kuten paikallisten helteiden ja tulvien, osalta.

Samaan aikaan EEA:n arvioraportti ja tuoreet tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että kansallisvaltioiden rajat ylittävät riskit, ruoan ja lääkkeiden arvoketjuihin kohdistuvat riskit, vaativat koordinoituja toimia Euroopan laajuisesti (EEA 2024; Kivimaa ym. 2024). Syynä on, että riskit kohdistuvat useisiin maihin samanaikaisesti ja voivat potentiaalisesti tuottaa merkittäviä kielteisiä vaikutuksia koko Eurooppaan, myös Suomelle. Kansallisessa sopeutumisen suunnittelussa on myös syytä ottaa huomioon Suomen ulkopuolelle kohdistuvien ilmastoriskien vaikutusta Suomeen. Esimerkiksi Euroopan ulkopuolella tapahtuvaan elintarviketuotantoon kohdistuvien riskien odotetaan kasvavan tulevaisuudessa (EEA 2024). Toteutuessaan nämä riskit voivat vaikuttaa kielteisesti Euroopan elintarviketuontiin.

Suomen ympäristökeskus pitää hyvänä, että perusmuistiossa korostetaan tieteellisen tiedon tärkeyttä sopeutumistoimien suuntaamisessa ja että huomioidaan sopeutumistoimien kiireellisyyden ja kustannustehokkuus. Tieteellisen tiedon, politiikka- ja ilmastovaikutusten arviointien sekä jatkuvan seurannan tuottaman tiedon hyödyntäminen sopeutumisen suunnittelussa on erityisen tärkeää (Leitner ym. 2023), sillä tilanteet muuttuvat ilmastonmuutoksen edetessä. Näillä tiedoilla voidaan varmistaa, että toimet ovat mahdollisimman vaikuttavia ja kustannustehokkaita.

Komission tiedonannon keskeinen sisältö

Perusmuistiossa kerrataan hyvin komission tiedonannon keskeinen sisältö. Tiedonannossa kuvatut sektoripohjaiset ja läpileikkaavat toimet ovat kannatettavia ja omiaan vahvistamaan yhteiskunnan sopeutumiskykyä.

Perusmuistiossa todetaan tiedonantoon nojaten, ettei EEA:n arviointiraportissa tarkastella niitä riskejä, joita EU:n ulkopuolella esiintyvistä ilmastovaikutuksista voi aiheutua EU:lle. Arviointiraportissa analysoidaan kuitenkin muun muassa globaaleihin arvoketjuihin kohdistuvia riskejä, jotka voivat realisoituessaan rajoittaa ruoan ja lääkkeiden tarjontaa Euroopassa ja vaikeuttaa kielteisesti raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuteen. Kuten aiemmin mainittu, näiden riskien hallitsemiseksi on syytä löytää Euroopan laajuisia ja EU:n tasolla koordinoituja toimia.

Sekä perusmuistiossa että komission tiedonannossa mainitaan oikeudenmukaisuusnäkökulma osana ilmastonmuutokseen sopeutumista, vaikkakin lyhyesti. Uusimman tutkitun tiedon ja EEA:n arvioraportin mukaan oikeudenmukaisuuskysymykset ovat nousseet sopeutumisen keskiöön.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Sopeutumispolitiikan ja -toimien suunnittelussa on siksi tärkeää varmistaa, ettei kukaan joudu kantamaan kohtuuttomia kustannuksia ja että kansalaisilla on mahdollisuuksia tulla kuulluiksi päätöksenteossa. Tämä edellyttää myös, että ilmastonmuutoksen vaikutuksille erityisen haavoittuvien väestöryhmien tarpeet otetaan huomioon.

Lausunnon on laatinut erikoistutkija, ryhmäpäällikkö Johan Munck af Rosenschöld, ja valmisteluun ovat lisäksi osallistuneet johtava neuvonantaja Mikael Hildén, kehittämispäällikkö Ari Nissinen ja suunnittelija Katriina Virtanen

Lähteitä

EEA (2024) European climate risk assessment. Executive summary.

Kivimaa, P. Hildén, M., Carter, T.R., Mosoni, C., Pitzén, S. & Sivonen, M.H. (2024) Evaluating policy coherence and integration for adaptation: the case of EU policies and Arctic cross-border climate change impacts.

Leitner M., Johnson K., Carosi A., Sini E., Brusa F., Lexer W., Lipsanen A., Munck af Rosenschöld J., Dworak T.,Vanneuville W. & Tamásová A. (2023) Is Europe on track with climate resilience? – Status of reported national adaptation actionsin 2023. European Topic Centre on Climate change adaptation and LULUCF (ETC-CA) Technical Paper 2/23.

Jakelu mmv@eduskunta.fi
Tiedoksi kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**